



## **Acta sanctorum**

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae  
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

**Bolland, Johannes**

**Parisiis et Romae, 1866**

Caput II. De Gerberto simile miraculum a.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE  
BERNARDO.

tus acceperat, denariorum numerum uno obolo superasse. Plura de Denariis obolisque vide apud laudatum Cangium.

s Auream S. Fidis imaginem, de qua in Commentario num. 56 et 57 egimus, Bernardus hic designat; quæ fortassis festo sanctæ Martyris die supra altare, ubi reliqua corporis ejus pars condita erat, fidelium venerationi exponi solebat.

t Bacæ lauri sunt minutiores lauri fructus, ejusdem fere magnitudinis ac cerasa minora.

u Miles, id est, vir nobilis, uti ex subsequentibus abunde patet. Plura de hoc nomine videat curiosus lector apud Cangium in Lexico.

x In editione Labbeana desunt sequentia usque ad voces Quæ res sub medium num. 18.

y Araldus is idem est Conchensis abbas, qui tom. I Gallie Christianæ auct. col. 240 Arnaldus vocatur, qui, uti ex Bernardi verbis colligi datur, ante sæculi X exitum defunctus fuerit.

z Ita etiam Arbonius verbo poenitere personaliter utitur, ita loquens in Psalmum 37: In quo (Domino) præterita poenitemus, præsentia corrigimus.

aa Suscepto, ut conjicio, Ostiarius atiove ex B Minoribus Ordine.

bb Arvernia patria seu Alvernia, Gallice l'Auvergne, est provincia ampla regni Franciæ, ubi alias Arverni, populi Aquitaniæ, fere in regni medietate, habens a Septentrione Borbonensem provinciam, ab Oriente Forisiensem comitatum, ab Occidente Marchiam et Lemovicensem provinciam, et a Meridie Ruthenensem cum agro Gabalitano. Ita Baudrandus in Lexico Geographico, apud quem plura de ea regione videsis.

cc Vide, quæ superius lit. a de pago Ruthenico diximus, quibus ex Baudrando hæc addere placuit: Ruthenensis provincia terminatur a Meridie Occitania, ab Ortu Gabalis, a Septentrione Alvernia Inferiori, et ab Occasu Cadurensi provincia.

dd An Bernardus per Tolosanam patriam indicare voluerit Vasconiam Tolosanam, de qua Baudrandus tom. II, pag. 361; an ipsam Tolosam celebrem Gallie Narbonensis urbem, indubitanter edicere non audeo; quamquam inclinet animus, ut credam, Tolosanum seu agrum, seu comitatum potius, quam solam urbem, ab eo hic designatum fuisse. Ceterum, cum non tantum ex ipso Wüberto, in quo prodigia hæc facta sunt, Bernardus ea, quæ refert, acceperit, sed etiam ad trium provinciarum aliorumque populorum, quibus Wübertus notus fuit, testimonium provocet, atque insuper Deum testem appellet, se absque ullo mendacii furo, rem, ut audivit, enarrasse, non video, cur illi, tametsi mira insolitaque narranti, fidem denegemus, uti et in Commentario num. ultimo monui.

ee Verba sunt Christi apud Joannem cap. 14, v. 12.



## CAPUT II.

## De Gerberto simile miraculum a.

Et quia bonitas Dei recta desideria perficit, vota que fidelium semper accumulatur, eventit, divina disponente providentia, ut, quod in uno dudum videndi cupidus expetieram, nunc quoque idem incredibile dictu etiam præter spem in duobus videam. Video, inquam, Gerbertum parisi miraculi novitate mutilata ora reformatum, cujus mentionem si in præcedenti epistola non fecerim, nullum scrupulo pungat; nam cum de Witberto, mihi nominatim quæsito, primum dictarem, neque prorsus ullo modo, donec exoccupatus essem ex uno, miraculum aliud audire decrevissem, accidit, uti in clausula jam pene exacti miraculi ignotum inopinatumque mihi offerrent et hunc Gerbertum; scilicet ille prior multo celebriore fama divulgatus habetur, utpote transmissis jam circiter sex lustris b, ex quo sibi juveni res hujusmodi acciderit. Alter vero, de quo nunc sermonem præ manibus habemus, non plus triennio sibi præterisse asserit.

20 Hujus rei veritatem quot argumentis sollicitus indagaverim, tedious nimis est revolvare; nam præter testimonium illorum, qui mihi parati vel super sanctæ Martyris pignora jurare, vel judicium ignitum c gerere adistunt, videas adhuc antiquas stigmatum cicatrices scissæque cutis circa oculos deformitatem horrere; scilicet et res obscuro noctis initio gesta fuerat, at ipse caput improborum manibus subducens hac illaque agitabat; unde illæ plagæ, quas tunc ante oculorum effosionem suscepit, prædictorum testium dietis fidem dant ampliorem. Nulli ergo de veritate ambigendum, nec æstimet quis, inexacta narrare me, sive de corde meo quidquam falsi excogitare, nec \* fantasticum spiritum imitari, ubi Deus debet nominari: alioquin satius mihi esset omnino silere, quam verbum Dei fallacia adulterare. Quod autem proposui, hujusmodi est.

21 Erat quidam Unigo d in pago Aniciensium, regens castrum, vocabulo Calmilliacum, vir inhumanissimus, ingenioque ferocissimo. Hic cum aliquando consuetæ crudelitatis tyrannide tres viros de terra S. Mariæ Aniciensis ecclesiæ e indigna captione teneret, neque eos jam, nisi suspensio, inde evasuros, obnixè protervo dereraret juramento, vel potius, ut rei mox docebit exitus, pejeraret, accidit, ut quidam Gerbertus, pro ordine suo haud obscura opinione, ante nervum f, quo pedibus tenebantur, pertransiret solus; quem quia virum misericordiæ noverant, utpote qui jam aliquot hujusmodi ob solius Dei amorem propriis pecuniis redemisset, una voce exclamantes efflagitant, uti pro amore Christi sanctæque ejusdem Genetricis Mariæ unaque S. Fidis martyris sibi quantocius, ne perirent, si quæ posset, subveniret. Is autem jam tunc anno transacto, dum per pagum Rotenicum in expeditione pergeret, per sanctam Fidem, non quidem

CAPIT. II.  
Narrationi  
sue fidem

E

varii titulis  
conciliat Ber-  
nardus.

c

\* an vel?

F

Dum Gerber-  
tus tres viros,  
injuste detent-  
os,

d

e

f

A quidem orationis causa, sed ut Witbertum illuminatum videret, diverticulum fecerat, cujus opinione jam a multo tempore audita, non tamen ipsum eatenus vidisset, eumque nummis, ut possibilitas arrisit, donaverat.

*pro amore S. Fidis liberare nititur, ipsemet, tamquam proditor, oculis mulctatur,*

g

22 Itaque deinceps S. Fidem intra viscera amoris super omnes Sanctos speciali amore coluit. Unde his ad se tam anxie clamantibus sanctæque Fidis mentionem facientibus, non potuit pati, etiam pro permutatione vitæ, quin eis, quantum posset, succurreret (tantus melliflui nominis affectus intra cordis ejus subit penetrabilia) nam statim totus commotus pietatis visceribus lacrimisque ora madidus, quod potuit festinans, pares cultellos quæsit acutissimos, eisque birro g occultatos attulit, datis etiam funibus murali altitudini coherentibus, ea lege beneficia coercens, ne se, si rursus caperentur, confidentes perderent. At hi continuo, moræ impatientes, antequam furti amica nox incumberet, intempestive maturantes, præciso nervo, incautius capitis fugam corripunt, sed rursus inimica luce manifestati captique, cum, qui eorum esset libertatis auctor, districtius inquiretur, Gerbertus fit manifestus. Itaque, ut meo more loquar, in bono scelere deprehensus, etiam futurus castelli dedit, ab impio domino arguitur. Quid plura? Nec passus ipse crastinum diem expectare, in ipso diei noctisque confinio minaciter inexorabiliterque ejus oculos violentissima evulsione excidi jubet. Nec mora, vallatus ab invitis commilitonibus, solotenusque præcipitatus, diu renitens, ut erat præstantissimis viribus, caputque viriliter detorqueus, cum multa tandem difficultate mutilatur oculis. In qua reluctatione tanta sibi nutantibus digitis circa oculos inflata sunt vulnera, ut hoc solo testimonio quis contentus facilem præbeat fidem.

*at hos recipiendi, sibi apparente S. Fide, spem concepit,*

h

23 Porro autem hi, qui in captionem redacti fuerant, nullam sui Dei gratia detrimenti experti sunt jacturam; quod ita bene sibi accidisse, per merita S. Fidis nolite ambigere. In illa hora ille miser propriam vitam omnino exosus, adit rus, lac caprinum h bibiturus (fertur enim, quod, si quis id recenti plaga affectus sumpserit, illico morte resolvetur) quod cum dare nullus ei præsumeret, et idcirco ut fame deficiens periret, octo continuis diebus noctibusque alio etiam cibo jejunos pernoctaret, novissima noctium velut in exstasi, sui paulo oblitus, cernit, aesi decennem i apparere virginem aspectu jocundo, indicibiliterque venusto, in vestitu deaurato, atque inæstimabilis artificii varietate circumdato; quæ propius illum intuita, extinctæ fronti oculos infigere visa est dextra, manu sinistra cervicibus supposita. Ille continuo somno excitus, præpropero saltu de lecto exiliens, nititur ad sacra vestigia præsentialiter procidere. Qua evanescente minimeque inventa, se miserum protestatur, ingenti clamore totum opplet diversorium. Experrectis ergo duobus suis servitoribus k, et, quidnam sibi vellet hujuscemodi querimonia, percontantibus, indicat, se herilem Virginis formam vidisse, eamque sibi oculos reformasse, seque ob hoc Conchas extemplo profectum iri \*. Ipsi vero in cachinnum subito elati, senioris l conceptionem summæ stultitiæ deputant, qui more illuminati Witberti se quoque æstimet illuminandum. Ille tamen crastino exurgens diluculo, ita, totius mœstitiæ pulsata nebula, hilaris factus est, gaudensque, ut facile hunc divinitus rele-

*\* an profecturum?*

l

vatum adverteres, statimque poscens cibum, recreatus est.

24 Post dies autem nonnullos, hujus apparitionis haud immemor, ad sacrum Conchacensis cenobii monasterium se duci præcepit. At vero, ut dictum est, servitores incepta senioris deliramento deputantes, vel potius dedignati, jussa cæci habentes neglectui, ita demum ab illo discedunt, ut qui, fugiente fortuna, cadit. Verum itaque est, quod adversa fortuna falsos amicorum vultus detegit. Ille tamen nequam Dei misericordiæ diffidens, quorumdam amicorum sustentatus adminiculo, optatum iter exequitur. Pervenientesque ad monasterium, Omnipotentis ibidem invocatur adiutorium, atque reversus in hospitium, cœpit jam aliquantum videre. Ille vero sentiens miraculum, cum se indiscrete de Dei munere jactat, tenebris denuo involvitur, nondum prandio peracto. Posthæc aliquot diebus orationi vacans, S. Fidis benignissima interventione, visumque oculosque integratus pristinum oris decus perfectissime meruit recipere: qui deinceps, iterum iterumque ad pristinam militiæ vitam redire summo entens conamine, divinitus statim impediatur.

AUCTORE  
BERNARDO

*uti re ipsa post  
dies aliquot  
oculos recepit.*

E

25 Postremo cum ab inclyta Theotberga m, Pontii comitis conjuge, sibi aliquando persuasum fuisset, ejusque servitutis jugum detrectaret, cum sit manifestum, inquit, S. Fidem in te non ad hoc tantum peregisse miraculum, ut inter mundanæ militiæ fluctus iterum periclitaturus redeas, sed ut ei perpetua familiaritate adhaerens, ad perpetuæ gloriæ portum salvandus emergas; nequaquam ultra rebellis exstitit, nec divinæ voluntati contraire inceptavit, a sapiente matrona vehementer increpitus, salubriterque edificatus. Quam ob rem Deo Sanctæque ejus nunc in eodem loco devotissimo famulatur obsequio, monachorum præbenda u contentus pro modulo, ac tempore nostro vir compositis moribus ac sinceræ conversationis. Unde hactenus illo seniores loci bene usi sunt, quos per omnia obsequens nimio amoris colit affectu. Cerneret inter antiquas stigmatum cicatrices pupillarum micare gemmas, inque prioris naturæ modum restitutos contra naturam oculos, non vitreos, sed carneos resplendere. Verumtamen ne insolentia vel malesuado propinquorum consilio, ut est humana fragilitas, aliquando forte corruptus, inter sæculares reverti velit, oculorum sinister divina voluntate postea cœpit defluere, fugato tantum lumine.

*ac dein in  
S. Fidis mo-  
nasterio Deo  
servivit.*  
m

n

26 In quo, o S. Fides, tuæ bonitatis laudabilis apparet compassio, quæ, quos in corpore sanas, eisdem in anima nihilominus mederi sollicita es; ideoque exteriorem corporis oculum lumini subducis, ut interior animæ fiat lucidior. Hoc quoque, fideles, miraculum in tabulis cordis vestri exarate, sanctæque Fidis martyris merita laudate atque bonorum operum exhibitione quantopere imitari satagite, ad sepulcrum ejus concurrite, salutemque animarum vestrarum fideliter postulate. Nam non latet humanæ rationis intellectum, eam, quæ salutis beneficium in inferiori hominis parte, id est, in corpore, sic indulget copiose, copiosius etiam in excellentiore, id est, in anima, si quis recte petit, largituram.

*curante S. Fi-  
de, ne redeun-  
di ad sæcula-  
rem militiam  
occasionem  
haberet.*

AUCTORE  
BERNARDO.

## ANNOTATA.

a Totum illud caput abest ab editione Labbeana; illud autem a Bernardo conscriptum fuisse, ipse, quo utitur auctor, loquendi modus, satis ostendit.

b Id est, a triginta circiter annis; est enim lustrum, teste Festo, quinquennale spatium; quod seziens repetitum triginta facit.

c Judicium ignitum gerere est ferrum candens nuda manu portare. Fiebat id olim sat frequenter ab iis, qui aut innocentiam suam, aut rei, quam asserebant, veritatem probare vellent. Plura hac de re vide apud Cangium, verbo Ferrum candens, et verbo Ignis judicium.

d Quis fuerit ille Unigo, frustra apud Baluzium et scriptores Historiæ Occitanicæ, aliosque multos indagavi; nec mihi notius est Camilliacum castrum in pago Aniciensi, Gallicæ le Velay dicto, situm. Exstat illic quidem Calmeliacum seu Calmiliacum, quod est S. Theofredi insigne et vetus Ordinis S. Benedicti monasterium; at Unigonis castrum a Calmiliaco omnino diversum fuisse, ipsa res loquitur. Quid si fortasse legendum sit Podemiacum pro Camilliacum? Potuit eo casu Unigo ille ex proavis illorum fuisse, qui Aniciensis ecclesiæ terras, villas et castella vastarunt et incendērunt, prædas abduxerunt et homines interfecerunt, uti videre est tom. II Historiæ Domus Arvernicae pag. 66, quique etiam, uti tom. II Hist. Occitanicæ pag. 492 asseritur, peregrinos, ad Aniciensem ecclesiam proficiscentes, capi iussos, dein pecunia redimi cogebant.

e Aniciensis seu Podiensis in Velaunis S. Maricæ ecclesia ob imaginem Deiparæ miraculis claræ, qua illic asseratur, in primis celebris est. De ea satis prolixum Opus conscripsit Odo Giseyus S. J., quem curiosus lector consulat.

f Per nervum hic designari puto truncum ligneum, quibus hinc et inde foraminibus, teste Valesio opud Cangium, certo invicem spatio divisus excavatum, in quæ foramina, tamquam in ocreas quasdam, pedes inferebantur noxiorum et vinculis seu nervis astringebantur.

g Birrus hic adhibetur pro veste, seu tunica, vel chlamide, qua bonus ille vir cultellos occuluit.

h Seu lac caprarum. An autem caprinum lac, a recens vulnerato haustum, ei mortem re ipsa inferat, definiendum medicis relinquo. Utut sit, certe Archelaus, in Veneta nostra Cæii Plinii editione in pergameno anno Christi 1469 peracta, lib. viii, cap. 38 laudatus, auctor est, capras nunquam febrî carere; et comitali morbo noxias esse, Pitiscus in Lexico Antiquitatum tradit; unde facile invaluere potuit opinio, recens lassos, hausto caprino lacte, mox etiam febrî vel comitali morbi corripî, indeque quam primum extingui.

i Vide, quæ superius de juniore ætate sanctæ Martyris nostræ dicta sunt. Ex eo tamen, quod Gerberto visa sit decennis puella fuisse, consequens non fit, ut re vera non fuerit annis aliquot ætate provector.

k Servitores medio ævo dicebantur, qui bene Latine servi seu famuli vocantur.

l Senioris, id est, heri seu domini sui. Vide etiam dicta pag. 505, lit. g.

m Theoberga illa fuit Pontii, comitis Gabiliani et Forensis, uxor, de qua Baluzius tom. I Hist. Domus Arvernicae pag. 43 et 44, ac tom. II, pag. 49, ubi diploma anno Christi 1010 editum,

aliæque dein, quæ ad Theotbergam et Pontium D attinent, pro suo more ex documentis certis exhibet. De his videsis etiam tom. II Historiæ Occitanicæ pag. 145 et 146.

n Seu monachorum diurna cibi potusque portione. Adi Cangium verbo Præbenda.

## CAPUT III.

**Injuste irruens in monachum S. Fidis, præcipitio et morte punitur: puella renuens imagini S. Fidis assurgere, membris contrahitur, facti pœnitens sanatur. Filia viduæ cæca divinitus visu donata a.**

**E**st etiam fidelibus valde recolendum et inimicis Dei formidandum, quod sum scripturus miraculum. Monachus ejusdem Congregationis quidam, nomine Bergandus b, Deo sanctæque Fidei, priusquam sacrosanctum habitum assumeret, patrimonium suum jure hereditario concesserat. Quam ob rem cum nuper, ut quidam nequam pervasori ex præfata cessione legaliter contradiceret, in hoc scilicet anno, instanti tempore messis eo pergeret, accidit, ut quidam Raieno de castro Albino c, quod est situm in pago Ruthenico, nescio, quo necessitudinis impulsu, cum triginta prosiliret equitibus, atque ab eodem bis ternis jam milliariis motus, monachum, forte cum suis equitantem comitibus, eandem viam, cui insistebat, in transverso præterire eminus cerneret. Cumque a circumstantibus sciscitatus, quinam essent illi pertranseuntes, resciret, mox, ficta causa, equos auferre, ore frendens, colore exsanguis, quam proterve minitatus est. Sane is a prædicta monachorum congregatione ob malorum immanitatem, quæ illis irrogaverat, jam diu excommunicatus fuerat d, ejus maledictionis nexu ligatus adhuc permanebat. Quid te protervitas ejus verbis, quid minarum procellis narrando detineam, cum jam dudum ætatem, eventum rei, quis fuerit, audire exspectas?

28 Continuo infelix miseraque cupiditate excæcatus, elatus fastu superbiæ, furorisque æstu irrationabiliter debacchatus, nec Deum, nec Sanctum ejus reveritus, effrenis velocitatis belluam vehementissime calcaribus urget, cursuque præcipiti violentissimus in insontes, quam mox irruere festinat, cum, divina præveniente vindicta, equus clunes elatus ad sydera, colla depressus ad ima, casu funesto corrui. Sessor vero, non minimo spatio antevolans ex torto collo, atque in frusta capite diminuto, periit; et, qui bonæ obedientiæ fratrem nocere vel pœnitens excidio anticipare festinabat, ipse prior, divino judicio mortis sententiam excipiens, remittitur orco, comes inferorum factus, vel præda dæmonum, quem alter consodalis ejus perniciter consecutus, volens tamen, ut aiunt, futurum congressum dirimere, in eodem quoque loco, quamvis in planitie, satis periculose habitur, fractoque tantum mucrone, ipse cum equo cælesti discretionem illæsus evasit. Gauderes, scholasticæ, super-

a

E

CAPIT. III.  
Dum in monachum S. Fidis, qui negotiorum causa iter agebat,

b

c

d

F

quidam, nomine Raieno, injuste irrueret, hic, equo lapsus, interit,